

Razgovor Pavel Gregorić

Razgovarala **Branimira Lazarin**
Snimila **Saša Midžor Sučić**

Dojam lakoće objavlivanja, odnosno uknjiženja znanstvenih radova koji prevladava u domaćoj akademskoj zajednici, na velikoj je kušnji kad domaći autor objavi knjigu kod nekog od uglednih svjetskih nakladnika. S Pavlom Gregorićem (1972.), docentom na Odsjeku za filozofiju zagrebačkog Filozofskog fakulteta, čiji su interesi vezani za antičku filozofiju i filozofiju uma, razgovarali smo o različiti ozbiljnoga i neodgovornoga, bolonjskoj reformi i anomalijama sustava što bi se morale riješiti trudom stručnjaka poput Gregorića, koji je karijeru mogao nastaviti na nekom od svjetskih sveučilišta, ali je izabrao povratak.

• **Magisterij i doktorat na oxfordskom Merton Collegeu prethodili su objavljivanju studije "Aristotle on the Common Sense" (Aristotel o zajedničkom osjetilu) u izdanju Oxford University Pressa. Čime se ta studija bavi?**

- Aristotel je smatrao da osim pet posebnih osjetila - vida, sluha, njuha, okusa i opipa - postoji još jedno osjetilo višega reda koje ujedinjuje, koordinira i nadzire rad posebnih osjetila. To osjetilo Aristotel naziva "zajedničkim osjetilom" i u njemu možemo naći preteču novovjekovnog pojma svijesti. Štoviše, detaljnom analizom Aristotelovih tekstova pokušao sam pokazati da pojam zajedničkog osjetila nudi neke važne uvide koji

su promaknuli suvremenom teoretiziranju o svijesti.

• **Teško je usporediti oxfordske i domaće akademske navike, mentalitete i metode. Kako, ipak, iz vizure nekadašnjega zagrebačkog studenta koji se iz Oxforda vratio predavati na matičnu instituciju, izgledaju najgrublje razlike u svakodnevnom radnom ritmu?**

- U Oxfordu ste i kao student i kao nastavnik okruženi poticajima za rad. Stalno se nešto događa: gostovanja istaknutih osoba u izvan znanosti, okrugli stolovi, studentski kružoci, odlična predavanja i seminari koji se nerijetko nastavljaju u obližnjim kafićima. Knjižnice su odlično opremljene, laboratoriji imaju vrhunsku opremu, na svakom koraku studenti imaju besplatan brzi internet i službe koje besprijekorno funkcioniraju. Što se nastavnih metoda tiče, težište je na pisanju i mentorskom radu. Svaki tjedan student mora temeljito pročitati određenu literaturu i napisati esej od pet do deset stranica, što služi kao okosnica za individualizirani nastavni sat. Kod nas toga nema ni na jednoj razini.

• **Vremena Sartrea i Praksisa su daleko iza nas, ali je li danas filozofija doista jedino znanstvena disciplina, a ne i društveno angažirano javno djelovanje, barem dijelom neka "praksa"?**

- Filozofija otvara teme i daje pojmovni instrumentarij za

uspješan javni angažman, moжда i potiče na njega. Međutim, da biste javno djelovali, prije svega morate vjerovati da se na taj način nešto može promijeniti, a danas većina intelektualaca u Hrvatskoj u to ne vjeruje. I nije čudo što ne vjeruje jer gleda oko sebe i vidi da građanske inicijative i javni apeli u pravilu nemaju nikakav učinak. Pogledajte samo primjer prosvjeda protiv preuređenja Cvjetnoga trga. Možda je za javno djelovanje danas potrebna veća doza iracionalnosti nego ikada prije.

• **Zabrinjava li vas ipak raširena percepcija vašeg matičnog Odsjeka za filozofiju kao apatičnoga i rezigniranoga?**

- Mislim da apatičnost i rezignacija ne predstavljaju ni specifičnosti moga Odsjeka ni njegov glavni problem.

• **A što je glavni problem?**

- Problem je skromna znanstvena produkcija u međunarodnim razmjerima i neadekvatna ekipiranost, osobito mladima. Za to nije kriva samo represivna politika Ministarstva znanosti prema Odsjeku u vrijeme Tuđmanove vladavine, nego tradicionalna nebriga za znanstveni pomladak. Tanebriga dolazi u dva osnovna oblika, a to su indiferentnost prema zapošljavanju novih ljudi i spremnost da se novi ljudi zaposle prema nekim drugim kriterijima, a ne onima znanstvene kvalitete.

• **Podrazumijevaju li "Drugi kriteriji" kljentalizam? Koliko su i gdje neznanstveni kriteriji prisutni u znanstvenoj zajednici?**

- Postoje različita imena za negativnosti koje nagrizaju određeni sustav kad on ne funkcionira prema njemu imanentnim kriterijima. Bojim se da neznanstveni kriteriji prevladavaju u mnogim dijelovima funkcioniranja znanosti u nas, od odabira suradnika i izbora u zvanja, pa do financiranja projekata i časopisa. Na pri-

Nezadovoljan sam što moji kolege ne vjeruju u bolonjsku reformu i što u njoj nisu prepoznali priliku za nove temelje studija

Neznanstveni kriterij u nas je da profesori za mlade suradnike uzimaju osobe od kojih se neće osjećati ugroženi, umjesto one s referencama

mjer, profesori su nerijetko skloniji za mlade suradnike uzimati osobe od kojih se neće osjećati ugroženi, nego osobe s jakim referencama. Neki znanstveni časopisi sustavno zanemaruju kvalitetu svojih priloga da bi zadržali veliku produkciju na temelju koje im se dodjeljuju javna sredstva. Znanstveni projekti bivaju prihvaćeni ili visoko rangirani ovisno o tome tko ih vodi i tko u njima surađuje, a ne na temelju kvalitete njihova prijedloga.

• **Podsjetite: koliko studija filozofije postoji u Hrvatskoj?**

- Kod nas postoji čak sedam diplomskih studija filozofije: tri u Zagrebu te po jedan u Rijeci, Zadru, Splitu i Osijeku. Aproximativno govoreći, u Hrvatskoj filozofiju godišnje upisuje oko 300 studenata. Ako znamo da taj studij završava samo svaki peti student, slijedi da svake godine dobivamo oko 60 diplomiranih filozofa! To je zacijelo mnogo više od realnih društvenih potreba, pogotovo ako uzmemo u obzir objektivno nisku kvalitetu i ograničenu mogućnost zapošljavanja kadrova koje proizvodimo. Nažalost, studij nam je usmjeren na proizvodnju srednjoškolskih nastavnika logike i filozofije, umjesto na prenošenje znanja i vještina koje će diplomirane filozofe učiniti zanimljivima poslodavcima u različitim djelatnostima i dati im dobru podlogu za nastavak studija u filozofiji, ali i ostalim disciplinama. Tu mislim na analitičke sposobnosti, kritičnost, razmišljanje izvan konvencionalnih okvira, visok stupanj pismenosti i sl.

• **Dosadašnjom primjenom bolonjskog procesa na sveučilištu zadovoljan je, čini se, samo novi/stari ministar znanosti Primorac: u kojim je aspektima vaše nezadovoljstvo najjače?**

- Teško mi je govoriti u ime svih nastavnika, ali pretposta-

vijam da je nezadovoljstvo najveće zbog povećanja nastavno-ga i administrativnog opterećenja. Moje pak osobno nezadovoljstvo najveće je zbog toga što moji kolege ne vjeruju u bolonjsku reformu i u njoj nisu prepoznali priliku da se na novim temeljima izgrade suvremeni i kompetitivni sveučilišni studiji. Umjesto toga, reformski okvir doživljen je kao nužno zlo unutar kojega se pokušalo maksimalno zadržati stare sadržaje, metode i navike.

• **Što bi bila ključna stvar kojom se mogu pokrenuti nužne promjene?**

- Teško pitanje. Bez zadiranja u fundamente, rekao bih da bi bilo potrebno revidirati postojeće studijske programe, osobito poslijediplomske i doktorske, i po mogućnosti ih podvrgnuti ozbiljnoj međunarodnoj recenziji, a ne kao u prvom krugu izdavanja dopusnica. Stvari bi se možda promijenile na bolje i kada bi nastavnici i studenti počeli bodove (ECTS) uzimati ozbiljno, kao jednoznačan izraz studentskog opterećenja.

• **Član ste Foruma za etičnost i razvoj znanosti i visokog obrazovanja, nove inicijative domaćih znanstvenika. Koji su temeljni zahtjevi te inicijative, a kakve su prognoze za njihovu primjenu?**

- Temeljni strateški zahtjev Foruma jest ustroj sustava znanosti i obrazovanja u skladu s međunarodnim standardima i načelima izvrsnosti. Osnovni operativni plan Foruma jest ukazivati na nepravilnosti u domaćem sustavu znanosti i obrazovanja, kako individualne, tako i sustavne. Smatramo da je sveopća tolerancija prema takvim nepravilnostima opasna za domaću znanost i želimo vjerovati da se javnim pritiskom to može promijeniti u cilju približavanja domaćeg sustava europskome.

• **Humanističke i prirodne**

Postdiplomski na engleskom

• **Zašto se zalažete za nastavu na poslijediplomskim i doktorskim studijima na engleskom jeziku i lakše zapošljavanje inozemnih predavača i znanstvenika u Hrvatskoj?**

- Kad bi se veći dio poslijediplomske nastave provodio na engleskom jeziku, pripremili bismo studente za nastavu na inozemnim sveučilištima i imali bismo što ponuditi studentima iz inozemstva. Tom bismo se praksom i otvorili stranim nastavnicima i olakšali našim nastavnicima gostovanja u inozemstvu. To je famozna "mobilnost" predviđena bolonjskom reformom. Ne bih isključio ostale jezike, ovisno o specifičnostima pojedinih disciplina, ali engleski je ključan za većinu disciplina i rasprostranjeniji je od bilo kojega drugog jezika.

• **Ne bi li posljedica bila nepismenost intelektualne elite na hrvatskom jeziku, što može uzrokovati izostanak prijevoda, pa i autorske produkcije na hrvatskome? Nije posrijedi nacionalistički argument, nego činjenica o umiranju malih jezika.**

- Nažalost, nema jake znanosti u malom jeziku. Znanost je globalna, pa ako hoćemo jaku znanost u Hrvatskoj, moramo se okrenuti velikim jezicima, prije svega engleskome. Očuvanje naše jezične tradicije je ozbiljan i zaseban problem, gdje bi sustav izravnih financijskih poticaja autorima mogao odigrati ključnu ulogu. Evo jedne ideje: neka stručnjaci sastave popis od 20 ključnih djela svjetske duhovne baštine koja nisu prevedena na hrvatski i neka se za najuspješnije prijevode odvoji samo jedna desetina godišnjih gradskih izdvajanja za Dinamo. Vjerujem da bi honorar od 200.000 kuna po naslovu stimuirao vrhne prijevode. ●

znanosti fundamentalno su različite: kako se onda mogu primjenjivati jednaki kriteriji u unapređivanju njihovih aspekata? Isti model neoliberalizma "nagrada po izvrsnosti" za atomsku fiziku i studij hrvatske književnosti, čak isti sustav procjene potreba za različita zanimanja?

- Humanističke i prirodne znanosti imaju svoje metodološke specifičnosti koje ih uvelike razlikuju, no u svakom od tih područja postoje jasni međunarodni kriteriji izvrsnosti. Treba stimulirati i nagrađivati zadovoljavanje tih kriterija jednako u svim znanstvenim područjima.

Posve je drugačije i neovisno pitanje kako odrediti znanstvene prioritete i procijeniti potrebe naše zemlje, pri čemu je važno da se onda u skladu s time stvori i upisna politika na sveučilištima.

• **Dobar dio domaćih znanstvenika voli isticati "hrvatske posebnosti" struke. O čemu je tu riječ?**

- Takozvane hrvatske posebnosti uglavnom su izlika za parohijalno bavljenje znanosti, a to znači barem jedno od troje: bavljenje temama koje nikoga ne zanimaju, na način koji nigdje drugdje ne prolazi, s rezultatima i primjenama koje nikada ne bi mogle prijeći granicu. Tom se izlikom u pravilu legitimira nedostatak znanstvenih ambicija i kompetencija, i to na štetu znanstvene izvrsnosti.

• **Je li ispravno isticati znanstvenike hrvatskog porijekla iz cijelog svijeta kao "hrvatski uspjeh"?**

- Ako govorimo o ljudima koji nisu obrazovali u Hrvatskoj, onda bi takvo isticanje bilo kićenje tuđim perjem. Ako govorimo o ljudima koji se jesu obrazovali u Hrvatskoj, ali su nakon toga posao i uvjete za bavljenje znanosti morali potražiti u inozemstvu, onda bismo bili vrlo cinični kad bismo to nazvali uspjehom. ●

DOCENT NA ODSJEKU ZA FILOZOFIJU U ZAGREBU
ČIJU JE KNJIGU OBJAVIO OXFORD UNIVERSITY

Javni angažman danas traži veću iracionalnost nego prije

